Government Ranbir College, Sangrur

Supportive Documents

Criterion-3

Sub-Criterion-3.3.2

GOVT. RANBIR COLLEGE SANGRUR (PUNJAB)

ਸਥਾਪਿਤ:1939

Criterion - 3.3.2. **Sub Criterion :**

SR. NO	CONTENT	PAGE
1.	2019	3-5
2.	2020	6-22
3.	2021	23-43
4.	2022	44-46
5.	2023	47-55

③ 14/5/19 3.3.2.1 21 3 12

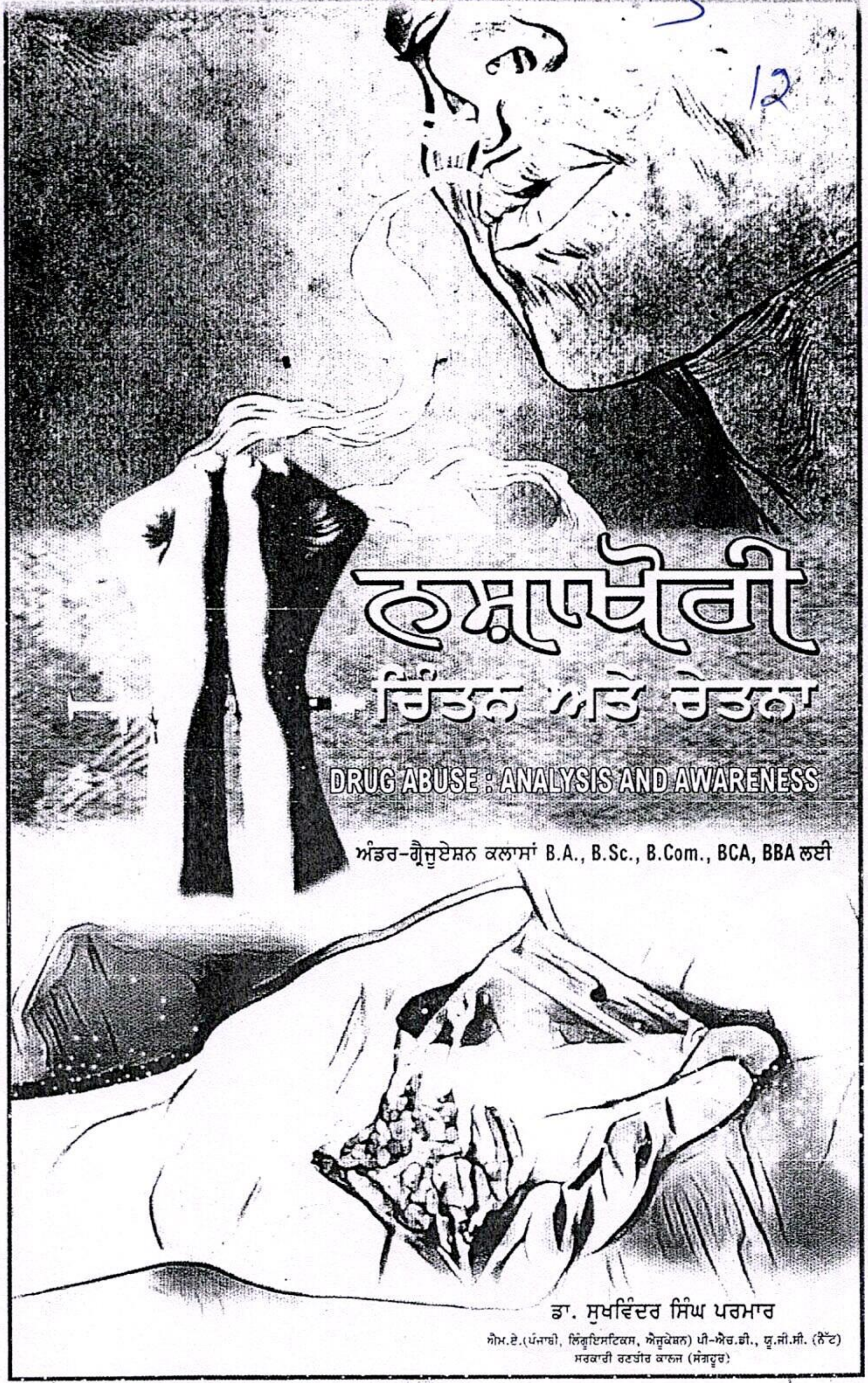

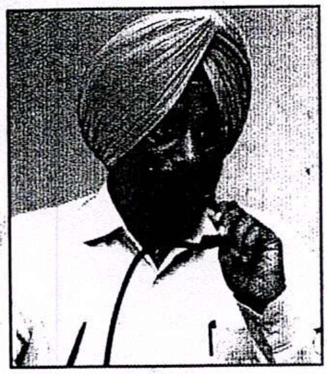

ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਰਣਬੀਰ ਕਾਲਜ, ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਖੇ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਦੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜ਼ਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.(ਨੈੱਟ) ਦੀ ਜੇ.ਆਰ.ਐੱਫ. ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਏ, ਦੋ ਦਰਜ਼ਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.(ਨੈੱਟ) ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਾਰਜ ਦੌਰਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ: ਸੂਖਮ ਅਧਿਐਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ: ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪਰਿਪੇਖ (ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਕੇਡਰ ਲਈ), ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ:ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਕ ਵਿਉਂਤ ਅਤੇ ਬਣਤਰ, ਗਿਆਨਪੀਠ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚੇਤਨਾ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਦਸ ਸਾਲ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫ਼ਸਰ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਸ਼ਾਖੋਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ ਮਿਲਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਇਸੇ ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਸਤਗੁਰ ਸਿੰਘ/ਕੁਲਦੀਪ ਨਿਆਜ਼ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਫ਼ਲ ਹੈ।

ISBN:978-93-88730-10-5
Rs. 125/-

ਗਿਆਨਪੀਠ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਹਿਤ-ਚੇਤਨਾ

ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

KINGSTAR

HISTORY OF PHYSICAL EDUCATION

Dr Hardeep Singh

ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

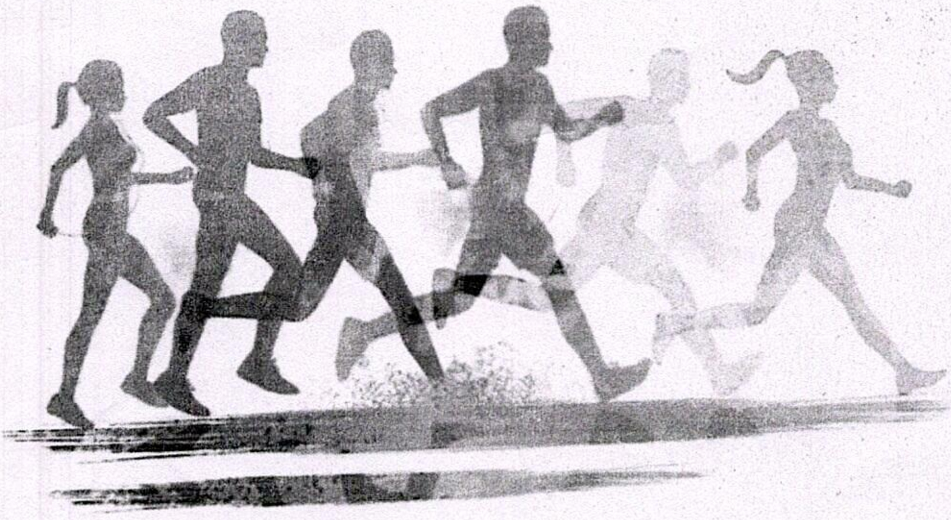

KINGSTAR PUBLICATIONS

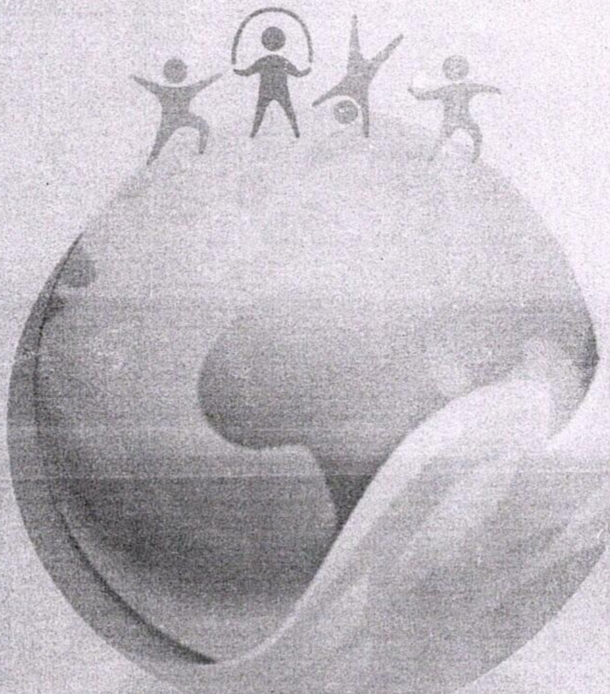

ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾ

ISBN : 978-81-9462

KINGSTAR PUBLICATIONS

Educational Publishers

Books Market, Jalandhar-144002
Mobile : 93168-08710, 94641-88710
Email : kingstarbooks@gmail.com

As per the latest Syllabus

Punjabi University, Patiala

A TEXT BOOK OF

Physical Education

B.A. PART - III SEMESTER -

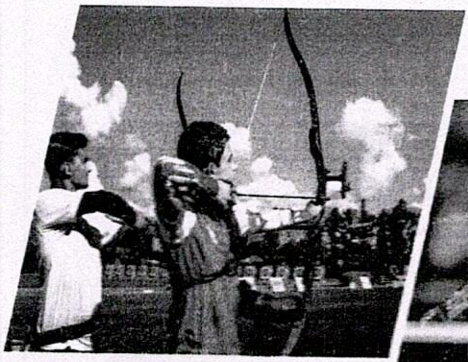

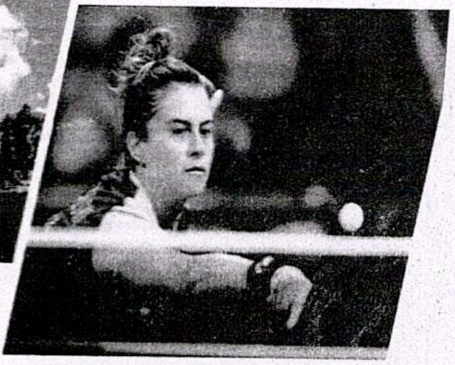

♦ Dr. Hardeep Singh ♦ Ikram-Ur-Rehma

KINGSTAR BOOKS
JALANDHAR - DELHI

ISBN : 987-81-942584-8-3

KING STAR BOOKS
NEW DELHI
(M) : 94787-44154, 6283771716
E-mail: kingstarbooks@gmail.com

KINGSTAR

HEALTH EDUCATION AND HEALTH GUIDANCE

Dr Hardeep Singh

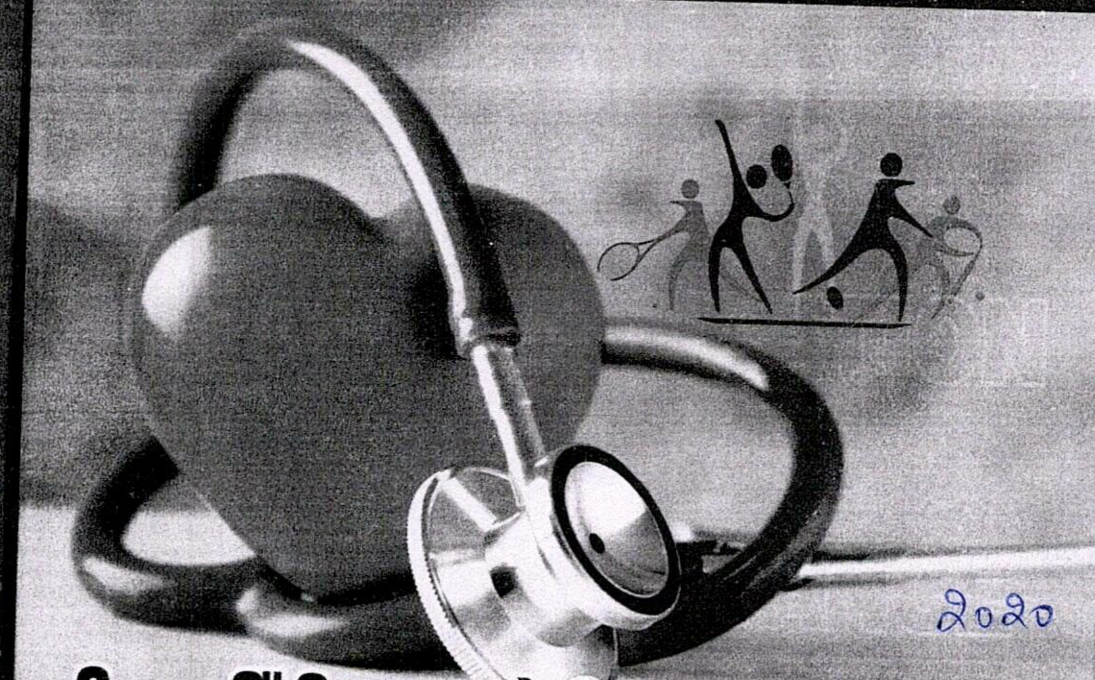

ਸਿਹਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ

KINGSTAR PUBLICATIONS
JALANDHAR - DELHI

1. Eat a Healthy Diet
2. Be Physically Active, Every Day, Your Way
3. Get Vaccinated
4. Don't Use any form of Tobacco
5. Avoid or Minimize use of Alcohol
6. Manage Stress for Your Physical and Mental Health
7. Practice Good Hygiene
8. Don't Speed, or Drink and Drive
9. Wear a Seat-Belt when driving and Helmet when cycling
10. Avoid Touching others (Corona Safety)
11. Regularly Check Your Health
12. Breast Feeding : Best for Babies

KINGSTAR PUBLICATIONS

Educational Publishers

Books Market, Jalandhar-144002
Mobile : 93168-08710, 94641-88710
Email : kingstarbooks@gmail.com

ISBN 978-81-947485-3-3

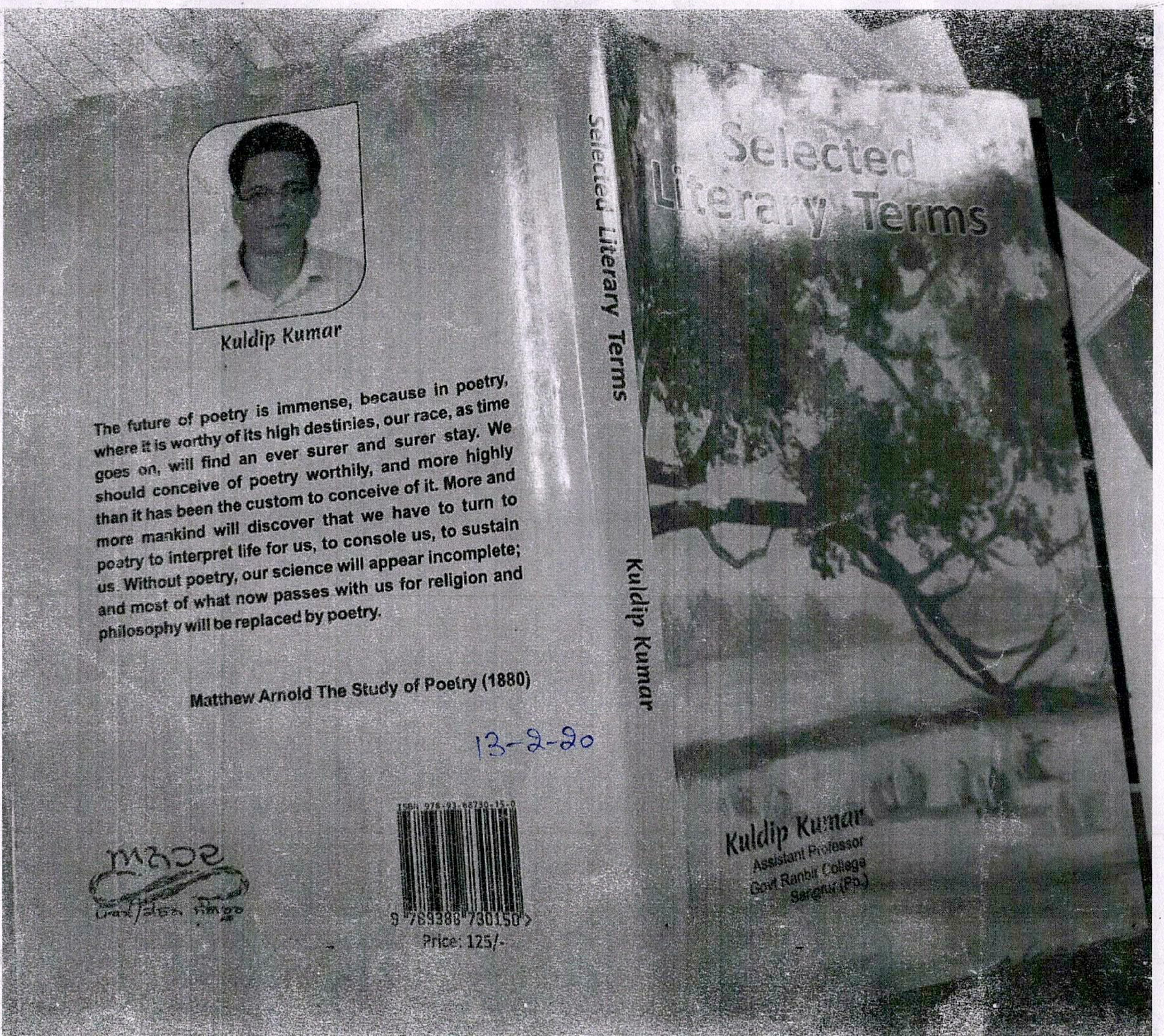
Kuldip Kumar
The future of poetry is immense, because in poetry, where it is worthy of its high destinies, our race, as time goes on, will find an ever surer and surer stay. We should conceive of poetry worthily, and more highly than it has been the custom to conceive of it. More and more mankind will discover that we have to turn to poetry to interpret life for us, to console us, to sustain us. Without poetry, our science will appear incomplete; and most of what now passes with us for religion and philosophy will be replaced by poetry.
Matthew Arnold The Study of Poetry (1880)
9 789388 730150
Price: 125/-
Selected Literary Terms
Kuldip Kumar
Selected Literary Terms
Kuldip Kumar
Assistant Professor
Govt Ranbir College
Sangrur (Pb.)

2019 - 20

22

13

भारतीय संस्कृति में पंजाब के साहित्य का योगदान

संपादक

डॉ. आशा राणा

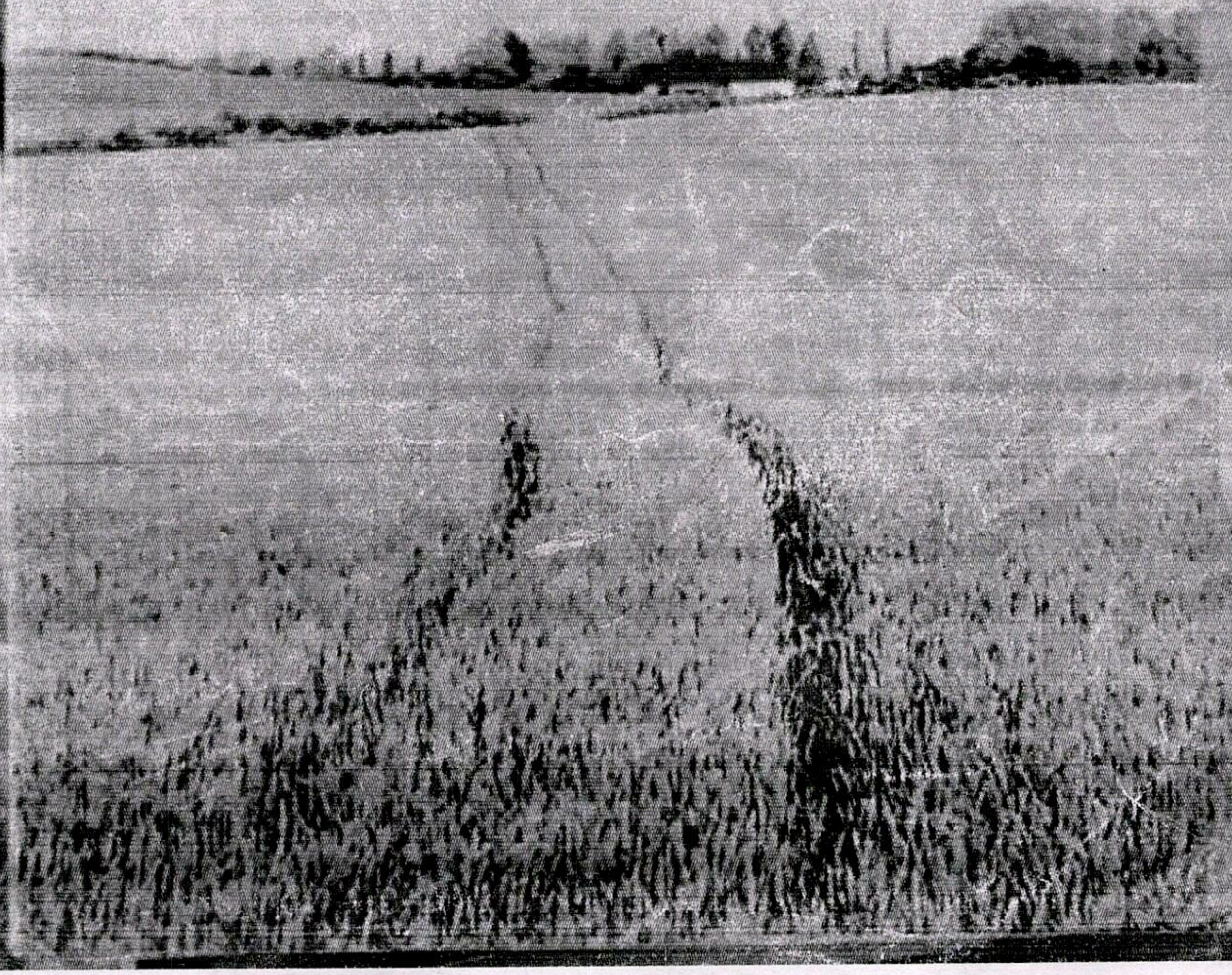

© लेखक

ISBN : 978-93-89809-42-8

प्रकाशक
साहित्य संचय
बी-1050, गली नं. 14, पहला पुस्ता,
सोनिया विहार, दिल्ली-110090
फोन नं. : 09871418244, 09136175560
ई-मेल - sahityasanchay@gmail.com
वेबसाइट - www.sahityasanchay.com

ब्रांच ऑफिस
ग्राम : बहुरार, पोस्ट : ददरी
थाना : नानपुर, जिला : सीतामढ़ी
पटना (बिहार)

नेपाल ऑफिस
राम निकुंज, पुतलीसड़क
काठमांडौ, नेपाल-44600
फोन नं. : 00977 9841205824

प्रथम संस्करण : 2020
कवर डिजाइन : प्रदीप कुमार

मूल्य : 200/- (भारत, नेपाल)
मूल्य : $ 7/- (अन्य देश)

BHARTIYA SANSKRITI MEIN PUNJAB KE SAHITYA KA YOGDAN
Edited by Dr. Asha Rana

साहित्य संचय, बी-1050, गली नं. 14, पहला पुस्ता, सोनिया विहार, दिल्ली-110090 से **मनोज कुमार** द्वारा प्रकाशित तथा **श्रीबालाजी ऑफसेट,** दिल्ली द्वारा मुद्रित।

अनुक्रम

सम्पादकीय 5

1. पंजाब के सिक्ख गुरुओं का भारतीय संस्कृति में योगदान 9
अभिषेक सौरभ

2. पंजाब में रचित संत-साहित्य 14
प्रो. शकुंतला

3. पंजाबी लोकधर्म की सार्थकता : पीर फकीरों के संदर्भ में 19
डॉ. रश्मि शर्मा

5. पंजाब के सिक्ख गुरुओं के भारतीय संस्कृति में योगदान की आधुनिक प्रासंगिकता 32
डॉ. सुनीला शर्मा

6. कुल्ली यार दी! 36
डॉ. विजय महादेव गाडे

7. पंजाब का हिंदी साहित्य में योगदान 51
रमेश कंबोज

8. हिंदी सिनेमा में पंजाबी लोक-संगीत का प्रभाव 57
दुर्गा देवी

9. पंजाब का हिंदी साहित्य में योगदान 62
रजनी बाला

10. पंजाब के हिंदी साहित्यकार 68
दीक्षा शर्मा

11. पंजाब में भक्त नामदेव का साहित्य 74
रतिन्द्रजीत कौर

12. पंजाब का संत-साहित्य 80
सपरनजीत कौर

13. पंजाब का गुरु साहित्य 84
यशमीत कौर, रेखा रानी

14. हिंदी चित्रपट संगीत में पंजाब का योगदान 89
जजबीर सिंह

Book chapter 2020 2020-21

~~25~~ 16

ScienceDirect

New and Future Developments in Microbial Biotechnology and Bioengineering

Recent Advances in Application of Fungi and Fungal Metabolites: Current Aspects

2021, Pages 155-164

Chapter 11 - Arbuscular mycorrhizal fungi: Source of secondary metabolite production in medicinal plants

Sanjeev Kumar [a], Nitish Arora [b], Hina Upadhyay [c]

Show more

Outline | Share Cite

https://doi.org/10.1016/B978-0-12-821005-5.00011-9

Get rights and content

Abstract

Arbuscular mycorrhizal fungi (AMF) are widespread root colonization fungi associated with more than 80% of the roots of higher plants. The current multiplication methods of mycorrhizal species under root organ culture (ROC) have now become an efficient alternative for the cultivation of specific secondary metabolite compounds. AMF species under ROC produce more viable pure AMF spores, and the presence of several vesicles with extensive intraradical mycelium may further exhibit higher inoculum potential. Many types of research have revealed that AMF fungi lead to significant changes in the quantity and quality of secondary metabolites that originate from aromatic and medicinal plants of greater economic interest. However, many works of literature further described constraint regarding the production of metabolites under natural conditions. The study revealed that ROC could be a better option for the commercial production of specific secondary metabolites (SM). This review surveys the results of current studies and concludes that inoculation with specific arbuscular mycorrhizal fungi can increase the concentration of secondary metabolites that have industrial, medicinal, and pharmaceutical potential.

Recommended articles

References (0)

Nitish Arora 19/12/2023

Cited by (8)

2020-21

26

17

ScienceDirect

New and Future Developments in Microbial Biotechnology and Bioengineering

Recent Advances in Application of Fungi and Fungal Metabolites: Current Aspects

Book • 2020

Edited by:

Joginder Singh and Praveen Gehlot

Browse book content

About the book

Search in this book

Search in this book

Table of contents

○ Full text access

Front Matter, Copyright, Contributors

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 1 - Fungal metabolites: A recent trend and its potential biotechnological applications

Komal Agrawal and Pradeep Verma

Pages 1-14

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 2 - Fungal resources: Current utilization, future prospects, and challenges

Kiranpreet Kaur and Rajnish Kumar Verma

Pages 15-38

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 3 - Role of fungal secondary metabolites in plant protection

FEEDBACK

Kavya Dashora, Zoya Javed, ... Gyan Datta Tripathi
Pages 39-46

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 4 - Recent advancement and biomedical applications of fungal metabolites

Charanjit Kaur, Yachana Mishra, ... Murtaza M. Tambuwala
Pages 47-67

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 5 - Thermophilic fungi: Diversity, physiology, genetics, and applications

Hardi Patel and Seema Rawat
Pages 69-93

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 6 - Endophytic fungi: Novel source of bioactive fungal metabolites

Ajinkya Terkar and Mahesh Borde
Pages 95-105

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 7 - Lichens: Fungal symbionts and their secondary metabolites

Devashree, Anand Pandey and Anupam Dikshit
Pages 107-115

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 8 - Lichen as nature's basket full of bioactive compounds

Suchismita Roy and Praveen Soni
Pages 117-130

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 9 - Septin proteins and their role in fungi and yeast

S. Vijayalakshmi and R. Sangeetha
Pages 131-143

Purchase View abstract

Book chapter o Abstract only

Chapter 10 - Bioactive terpenoids from mushrooms

Adhiraj Dasgupta and Krishnendu Acharya
Pages 145-154

Purchase View abstract

28
19

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 11 - Arbuscular mycorrhizal fungi: Source of secondary metabolite production in medicinal plants

Sanjeev Kumar, Nitish Arora and Hina Upadhyay
Pages 155-164

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 12 - Endophytic fungal metabolites of medicinal plants and their bioactive properties

Fazilath Uzma and Srinivas Chowdappa
Pages 165-176

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 13 - Bioactive natural products of endophytic fungal origin: Production, activity and biotechnology

Samapika Nandy, Anuradha Mukherjee, ... Abhijit Dey
Pages 177-199

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 14 - Genus *Penicillium*: Advances and application in the modern era

Nikhil Ashtekar, Garima Anand, ... Kunhiraman C. Rajeshkumar
Pages 201-213

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 15 - *Aspergillus terreus*: Taxonomy, biology, and bioactive secondary metabolites with potential applications

Nikhil Ashtekar, Garima Anand, ... Kunhiraman C. Rajeshkumar
Pages 215-223

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 16 - Bioprospect potential of gasteroid mushrooms of the genus *Astraeus*

Kandikere R. Sridhar and Mundamoole Pavithra
Pages 225-231

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 17 - Chemical creativity of *Termitomyces* mushrooms

Rosy Agnes de Souza and Nandkumar Mukund Kamat
Pages 233-244

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 18 - The role of antioxidants and ROS scavenging machinery in wild mushrooms

Rachana Dinesh

Pages 245-251

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 19 - Mycotoxin metabolites of fungi

Simranjeet Singh, Vijay Kumar, ... Joginder Singh

Pages 253-265

Purchase View abstract

Book chapter ○ Abstract only

Chapter 20 - Mechanistic evaluation of bioremediation properties of fungi

Manish Mathur and Praveen Gehlot

Pages 267-286

Purchase View abstract

Book chapter ○ Full text access

Index

Pages 287-291

Download PDF

About the book

Description

New and Future Developments in Microbial Biotechnology and Bioengineering presents an account of recent developments and applied aspects of fungi and its metabolites for human welfare. The fungi and its metabolites are employed in diverse fields of agri-food, biochemistry, chemical engineering, diagnostics, pharmaceuticals and medical device development. The book contains

Show more

Key Features

- Highlights the latest developments surrounding the utilization of fungi and fungal metabolites
- Overviews applied aspects of fungi and their metabolites for human welfare
- Details the usage of fungi and their metabolites in diverse fields

Show more

Details

ISBN

978-0-12-821005-5

Language

English

Published

2020

Copyright

Copyright © 2021 Elsevier B.V. All rights reserved.

Imprint

Elsevier

DOI

https://doi.org/10.1016/C2019-0-02158-9

You currently don't have access to this book, however you can purchase separate chapters directly from the table of contents or buy the full version.

☐ Purchase the book

Editors

Joginder Singh

Professor, Department of Biotechnology, Lovely Professional University, Phagwara, Punjab, India

Praveen Gehlot

Professor, Department of Botany, Jai Narain Vyas University, Jodhpur, Rajasthan, India

Related publications

ⓘ Why related?

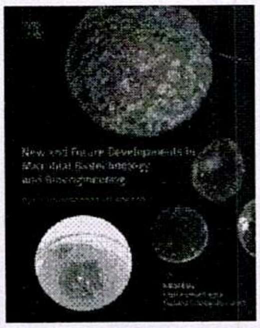

Book

New and Future Developments in Microbial Biotechnology and Bioengineering

Editors-in-Chief: Vijai Kumar Gupta and Susana Rodriguez-Couto

2017

34
22

Journal

Fungal Genetics and Biology

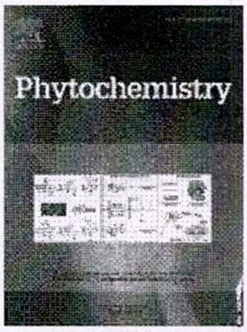

Journal

Phytochemistry

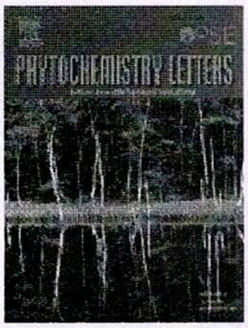

Journal

Phytochemistry Letters

ELSEVIER

All content on this site: Copyright © 2024 Elsevier B.V., its licensors, and contributors. All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training, and similar technologies. For all open access content, the Creative Commons licensing terms apply.

RELX™

समकालीन कथा साहित्य

संपादक
प्रीति गुप्ता

समकालीन कथा साहित्य
SAMKALIN KATHA SAHITYA
By *Priti Gupta*

© प्रीति गुप्ता

ISBN : 978-93-61602-45-1

प्रकाशक

साहित्य संचय
बी-1050, गली नं. 14, पहला पुस्ता,
सोनिया विहार, दिल्ली-110090
फोन नं. : 09871418244, 09136175560
ई-मेल - sahityasanchay@gmail.com
वेबसाइट - www.sahityasanchay.com

ब्रांच ऑफिस
ग्राम : बहुरार, पोस्ट : ददरी
थाना : नानपुर, जिला : सीतामढ़ी
पटना (बिहार)

नेपाल ऑफिस
राम निकुंज, पुतलीसड़क
काठमांडो, नेपाल-44600
फोन नं. : 00977 9841205824

प्रथम संस्करण : 2021
कवर डिजाइन : प्रदीप कुमार

मूल्य : ₹ 300 /- (भारत, नेपाल)
मूल्य : $ 7/- (अन्य देश)

मुद्रक : श्रीबालाजी ऑफसेट, ई-15, सेक्टर-ए 5-बी ट्रोनिका सिटी, गाजियाबाद, उ

अनुक्रम

1. 'नीलकान्त का सफर' कहानी : मध्य वर्ग का यथार्थ 9
हरप्रीत कौर
2. केदारनाथ 'शब्द मसीहा' और उनका लघुकथा संग्रह 'शब्द-गुलेल' 13
योगेश कुमार तारक
3. सुधा अरोड़ा की कहानियों में वर्णित नारी जीवन की सामाजिक समस्याएं 19
अर्चना शर्मा
4. कुइयाँजान उपन्यास में पारिस्थितिक संकट 29
रीतू महाजन
5. 'बाल साहित्य: शोध समीक्षा संदर्भ' के आलोक में
डॉ. सुरेंद्र विक्रम की समालोचना दृष्टि' 35
डॉ. नितिन सेठी
6. अब्दुल बिस्मिल्लाह के कथा- साहित्य में स्त्री संसार 42
डॉ. नुसरत जुबीन सिद्दीकी
7. मगहर की सुबह और तर्पण उपन्यासों में सामाजिक सरोकार 51
रेखा रानी
8. समकालीन कथा साहित्य : एवं जया जादवानी 58
हीरेन्द्र गौतम
9. अमिताभ घोष का उपन्यास 'बन्दूक द्वीप' : इतिहास, वर्तमान
और भविष्य का सिंहावलोकन 67
अरुंधती मोहन
10. सुधा अरोड़ा की कहानियों में नव उपनिवेशवाद 72
विष्णु मोहन
11. चीफ की दावत : वर्तमान युग पर व्यंग्य 76
प्रीति गुप्ता

गीता प्रकाशन

सम्मान प्रतीक

ISSN:2395-7115

बोहल शोध मंजूषा

शोध पत्रिका में रचनात्मक सहयोग के लिए

रेखा रानी

को

गीता देवी शोध श्री सम्मान

प्रदान करते हुए हम गौरवान्वित हैं और

आपके उज्ज्वल भविष्य की कामना करते हैं।

एम. राम बारूराम

202, ... भिवानी-127021 (हरियाणा)

हिन्दी साहित्य विविध आयाम

संपादक
रेखा रानी

28/37750

प्रधान कार्यालय :
गीना प्रकाशन
202, पुराना हाऊसिंग बोर्ड,
भिवानी-127021 (हरियाणा)
मोबाइल : 9466532152, 8708822674
ई-मेल : ginapk222@gmail.com

व्यवस्थापक गीना प्रकाशन ने सानिया पब्लिकेशन, दिल्ली से पुस्तक प्रकाशित करवाकर मुख्य कार्यालय से वितरित की।

ISBN : 978-93-89047-27-1
© : लेखक
मूल्य : ₹ 500 /-
प्रथम संस्करण : सन् 2021
प्रकाशक : सानिया पब्लिकेशन
323, गली नं. 15,
कर्दमपुरी एक्सटेंशन,
दिल्ली-110094
मोबाइल : 8383042929, 7292063887
Email : saniapublicationindia@gmail.com
आवरण : एम. सलीम
शब्द-संयोजन : मुस्कान कम्प्यूटर्स, दिल्ली-110094
मुद्रक : विशाल कौशिक प्रिंटर्स
जगतपुरी विस्तार, दिल्ली-110093

Hindi Sahitya : Vividh Aayam
Edited by Rekha Rani

Price Rs. 500.00

3.3.2.1 2021-2022 29

Social Research Foundation

A Non-Government Organization

Home | Objective | Executive Board | Experts | Research Journals | Books | News | Contact

Books | Editorial Board & Editorial | Latest (Books) | Content List of Published

Books

Books

Title	**:**	**Research Analog**
Editor	:	Dr. Gaurav Rao, Bareilly, U.P.
Publisher	:	Social Research Foundation
Publisher Address	:	128/170, H-Block, Kidwai Nagar, Kanpur Uttar Pradesh, India
Printer's Detail	:	Social Research Foundation
Printer's Address	:	128/170, H-Block, Kidwai Nagar, Kanpur Uttar Pradesh, India
Edition	:	1st Edition, 2021
ISBN	:	978-81-954010-6-2
Cover Clips Source	:	Internet

Copy Right © Publisher

Research Analog ISBN : 978-81-954010-6-2

Seeking Begumpura: The Vision of Utopian Ideology In Guru Ravi Dass Bani

Monika Sethi
Assistant Professor,
Dept. of English,
Govt. Ranbir College,
Sangrur, Punjab, India

Abstract

The chapter gives insights on the vision of utopian ideologies in the form of *Begumpura* and negates the existing patterns of exploitation and subordination by overturning social and political hierarchies. It is evident from the textual verses of Guru Ravi Dass that his songs and hymns are full of humility and devotion. He did not directly attack the upper classes but made an attempt to enhance the dignity and uplift the standard of the people belonging to the lower strata of society in such a manner that the high caste people came to realize and recognize the hollowness of their claims to superiority. By his realistic and practical approach, Guru Ravi Dass gave a novel outlook to the people of the country towards the low castes and disgraceful profession. The name of Guru Ravi Dass is the light that guides people out of slavery and suffering to the attainment of

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਾਗਤ ਪਰਿਪੇਖ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

ਐਮ.ਏ. (ਪੰਜਾਬੀ, ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕਸ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ),

ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ., ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. (ਨੈੱਟ)

ਡਾ: ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ
ਸਰਕਾਰੀ ਰਣਬੀਰ ਕਾਲਜ, ਸੰਗਰੂਰ
ਵਲੋਂ
ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਭੇਟ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਐਮ.ਏ.(ਪੰਜਾਬੀ), ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ.,
ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.(ਨੈੱਟ)

ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ
ਐਮ.ਏ.(ਪੰਜਾਬੀ),ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ.,
ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.(ਨੈੱਟ)

ਅਨਾਦ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ

Scanned by CamScanner

40

31

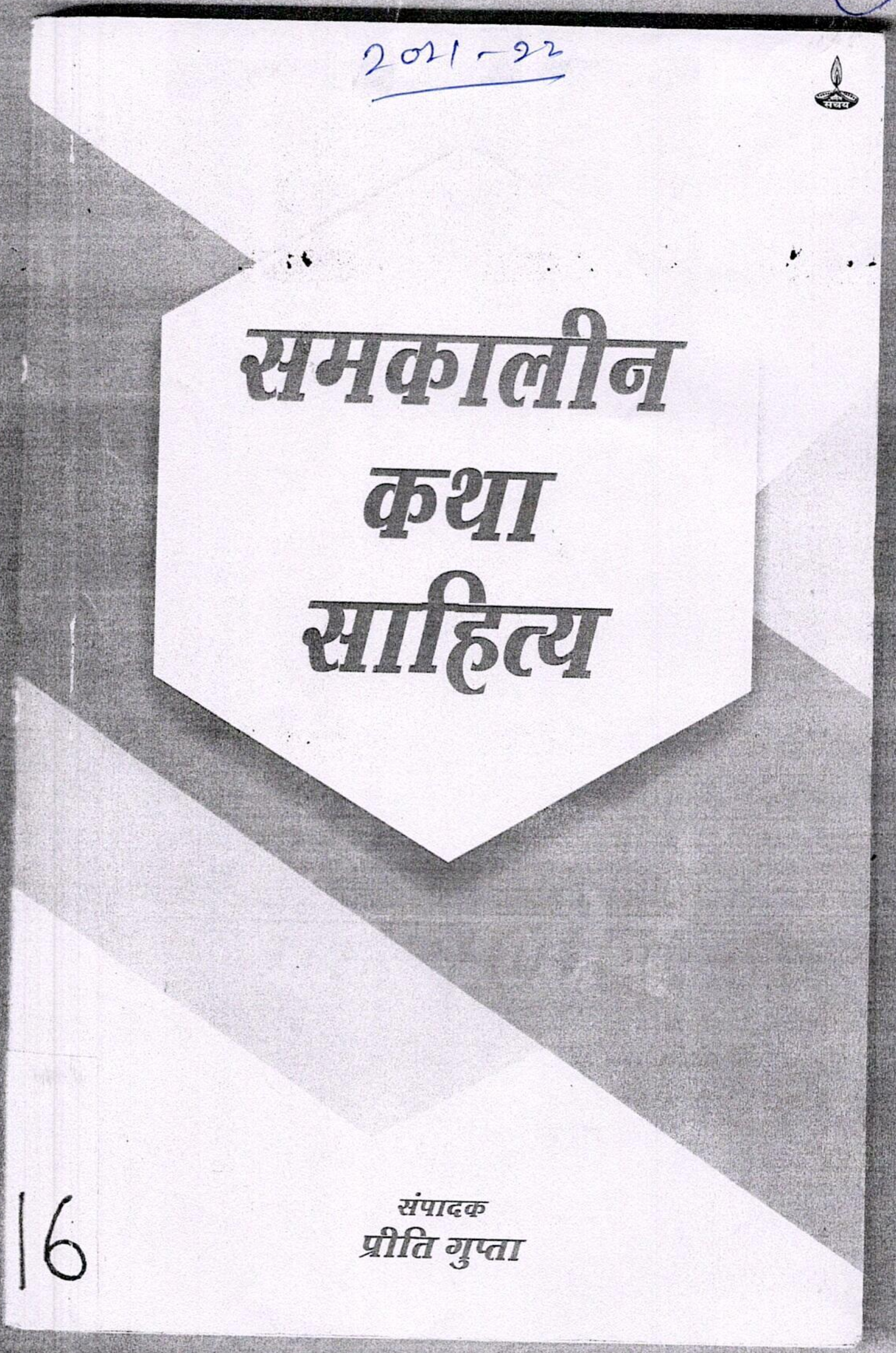

समकालीन कथा साहित्य

SAMKALIN KATHA SAHITYA

By *Priti Gupta*

© प्रीति गुप्ता

ISBN : 978-93-61602-45-1

प्रकाशक

साहित्य संचय

बी-1050, गली नं. 14, पहला पुस्ता,
सोनिया विहार, दिल्ली-110090
फोन नं. : 09871418244, 09136175560
ई-मेल - sahityasanchay@gmail.com
वेबसाइट - www.sahityasanchay.com

ब्रांच ऑफिस

ग्राम : बहुरार, पोस्ट : ददरी
थाना : नानपुर, जिला : सीतामढ़ी
पटना (बिहार)

नेपाल ऑफिस

राम निकुंज, पुतलीसड़क
काठमांडौ, नेपाल-44600
फोन नं. : 00977 9841205824

प्रथम संस्करण : 2021
कवर डिजाइन : प्रदीप कुमार

मूल्य : ₹ 300 /- (भारत, नेपाल)
मूल्य : $ 7/- (अन्य देश)

मुद्रक : श्रीबालाजी ऑफसेट, ई-15, सेक्टर-ए 5/6ए ट्रोनिका सीटी, गाजियाबाद, उ.

साहित्य में कथ
हिन्दी गद्य की दो प्र
डाला गया है। प्राची
परम्परा के रूप में
को सम्मिलित रूप
एवं लोकप्रिय विधा
संवेदना, कथ्य,
आख्यायिका की
कथा साहित्य से
बीसवीं श
जयशंकर प्रसाद
को आम पाठ
नहीं हुआ। इ
पत्रों के रवि
सामाजिक जी
कहानी व उ
सभ्यता से
साहित्य के
के कल्पना
आ
युवा साहि
साथ ही

अनुक्रम

1. 'नीलकान्त का सफर' कहानी : मध्य वर्ग का यथार्थ 9
हरप्रीत कौर
2. केदारनाथ 'शब्द मसीहा' और उनका लघुकथा संग्रह 'शब्द-गुलेल' 13
योगेश कुमार तारक
3. सुधा अरोड़ा की कहानियों में वर्णित नारी जीवन की सामाजिक समस्याएं 19
अरवीना शर्मा
4. कुइयाँजान उपन्यास में पारिस्थितिक संकट 29
रीतू महाजन
5. 'बाल साहित्य: शोध समीक्षा संदर्भ' के आलोक में
डॉ. सुरेंद्र विक्रम की समालोचना दृष्टि' 35
डॉ. नितिन सेठी
6. अब्दुल बिस्मिल्लाह के कथा- साहित्य में स्त्री संसार 42
डॉ. नुसरत जुबीन सिद्दीकी
7. मगहर की सुबह और तर्पण उपन्यासों में सामाजिक सरोकार 51
रेखा रानी
8. समकालीन कथा साहित्य : एवं जया जादवानी 58
हीरेन्द्र गौतम
9. अमिताभ घोष का उपन्यास 'बन्दूक द्वीप' : इतिहास, वर्तमान
और भविष्य का सिंहावलोकन 67
अरुंधती मोहन
10. सुधा अरोड़ा की कहानियों में नव उपनिवेशवाद 72
विष्णु मोहन
11. चीफ की दावत : वर्तमान युग पर व्यंग्य 76
. प्रीति गुप्ता

2021-22

43 (34)

मध्यकालीन हिन्दी काव्य

'विशेष संदर्भ कबीरदास'

संपादक

प्रो. शकुंतला

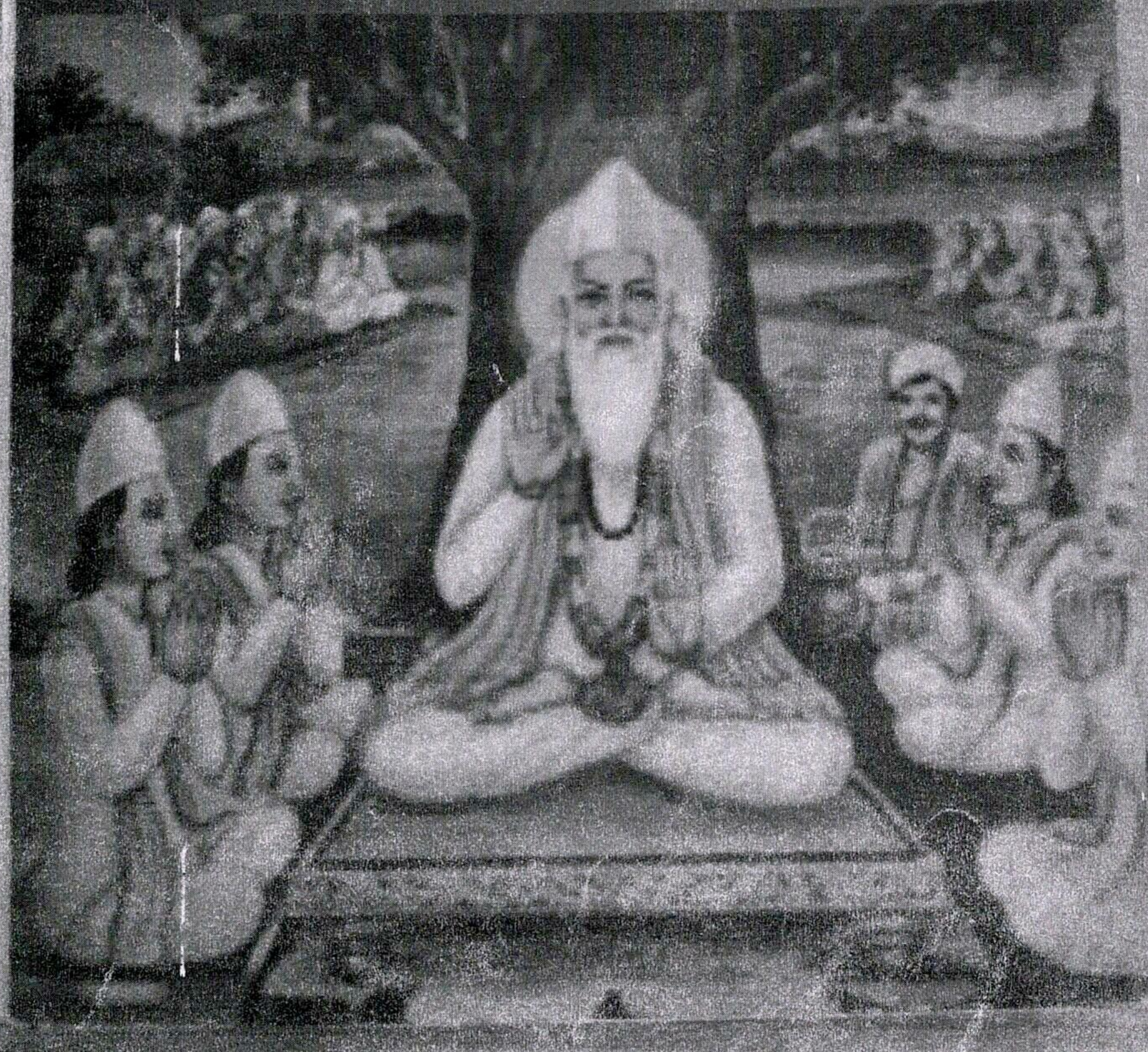

45 (35)

प्रधान कार्यालय :
गीना प्रकाशन
202, पुराना हाऊसिंग बोर्ड,
भिवानी-127021 (हरियाणा)
मोबाइल : 9466532152, 8708822674
ई-मेल : ginapk222@gmail.com

व्यवस्थापक गीना प्रकाशन ने सानिया पब्लिकेशन, दिल्ली से पुस्तक प्रकाशित करवाकर मुख्य कार्यालय से वितरित की।

ISBN : 978-93-89047-27-1

© : लेखक

मूल्य : ₹ 500 /-

प्रथम संस्करण : सन् 2021

प्रकाशक : सानिया पब्लिकेशन
323, गली नं. 15,
कर्दमपुरी एक्सटेंशन,
दिल्ली-110094
मोबाइल : 8383042929, 7292063887
Email : saniapublicationindia@gmail.com

आवरण : एम. सलीम

शब्द-संयोजन : मुस्कान कम्प्यूटर्स, दिल्ली-110094

मुद्रक : विशाल कौशिक प्रिंटर्स
जगतपुरी विस्तार, दिल्ली-110093

Hindi Sahitya : Vividh Aayam
Edited by Rekha Rani

Price Rs. 500.00

अनुक्रम

	संपादकीय	5
1.	कबीर की सामाजिक चेतना **प्रो. शकुंतला**	9
2.	कबीर एक मानवतावादी संत कवि **डॉ. नरेश सिहाग एडवोकेट**	17
3.	संत साहित्य की प्रासंगिकता-कबीर एवं तुलसी साहित्य के संदर्भ में **कुमार सुविद्य धारवाडकर**	24
4.	कबीर जी की सामाजिक चेतना **प्रो. सरोज शर्मा**	31
5.	कबीरदास की सामाजिक चेतना **डॉ. कमल सोमवंशी**	38
6.	महात्मा कबीरदास के काव्य में सामाजिकता के विविध आयाम **डॉ. पठान रहीम खान**	44
7.	कबीर के काव्य में सामाजिक आदर्शों का निरूपण **सतीश कुमार भारद्वाज**	51
8.	संत कबीर मार्गदर्शक के रूप में **छाया राघव**	59
9.	संत कबीर की वाणी में सामाजिक चेतना **अ.प्रो.रेखा रानी**	67
10.	कबीरदास जी की सामाजिक चेतना **सन्तोष कुमारी**	74
11.	कबीर का समाज सुधारक रूप **डॉ. सीहेच.वी.महालक्ष्मी**	81
12.	कबीर की सामाजिक चेतना **डॉ. अर्चना गौतम**	89

(ੲ) ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ
- ਪ੍ਰੋ. ਤਪਿੰਦਰ ਕੌਰ 161-169
(ਸ) ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ: ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 170-178
(ਹ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ'
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 179-182

4. ਸੂਫ਼ੀ ਕਿੱਸਾ ਅਤੇ ਬੀਰ ਕਾਵਿ ਪਰਿਪੇਖ
(ੳ) ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ
- ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 184-210
(ਅ) ਪੀਲੂ ਰਚਿਤ ਕਿੱਸਾ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ': ਸਾਹਿਤਕ ਮੁਲਾਂਕਣ
- ਡਾ. ਸਰੋਜ ਰਾਣੀ ਸ਼ਰਮਾ 211-224
(ੲ) ਮੂਲ ਸਰੋਤ 'ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ' ਅਤੇ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ
- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਰਮਾਰ 225-233
(ਸ) ਹਾਸ਼ਮ ਦੀ ਕਿੱਸਾਕਾਰੀ 'ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ': ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ
- ਡਾ. ਸਰੋਜ ਰਾਣੀ ਸ਼ਰਮਾ 234-248
(ਹ) ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਤਸਦੀਕ: ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਜੰਗਨਾਮਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਰੰਗੀਆਂ
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 249-256

5. ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਪਰਿਪੇਖ
(ੳ) ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ-ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ)
- ਡਾ. ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ 258-263
(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਆਰਸੀ: ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਤਚੀਤ
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 264-271
(ੲ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ 'ਸਾਵੀ ਪੱਧਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ': ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ
- ਡਾ. ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ 272-292
(ਸ) ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ: ਵਾਰਤਕ ਜੁਗਤਾਂ
- ਪ੍ਰੋ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦਿੜ੍ਹਬਾ 293-303
(ਹ) 'ਡੂੰਘੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ' ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਅਧਿਐਨ
- ਡਾ. ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ 304-310

Scanned by CamScanner

Punjabi Sahit De Sanvednagat Paripekh

Chief Editor

© Dr. Sukhwinder Singh Parmar

M.A. (Punjabi, Linguistics, Education) Ph.D., U.G.C. (NET)

157, Surkhav House, Sohian Road, Sangrur-148001

M: 98148-76266

Editor

Dr. Gagandeep Singh

M.A. (Punjabi), Ph.D.,

U.G.C. (NET)

Sangrur

M.: 94171-71793

Dr. Mandeep Kaur

M.A. (Punjabi), Ph.D.,

U.G.C. (NET)

Sangrur

M.: 94469-84009

1st Edition - 2021

ISBN-978-81-951879-0-4

Rs. 325/-

Published by

Anhad Publication Sangrur

Street No.1, Above Chawla Bus Office,

Guru Nanak Colony, Sangrur {148001} Punjab.

Mob. 97819-67057, 70877-54822

Email : anhadpublicationsng@gmail.com

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or ... retrieval system, or transmitted in any form or by any means(electronic, mechanical, ... written permission of both the copyright

Scanned by CamScanner

ਤਤਕਰਾ

ਪੁਸਤਕ ਮੁਹਾਂਦਰਾ	ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ	vii
ਸੰਪਾਦਕੀ	ਡਾ. ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	viii-xii
	ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ	

1. ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਰਿਪੇਖ

(ੳ) ਸਾਸਿਊਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਕਲਪ: ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ
– ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 2–11

(ਅ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਏ.ਜੇ. ਗ੍ਰੇਮਾਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਕਟਾਂਸ਼ੀਅਲ ਮਾਡਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ
– ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ (ਡਾ.) ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ 12–28

(ੲ) ਚੋਮਸਕੀ ਦੀ ਰੂਪਾਂਤਰੀ ਵਿਆਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ
– ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 29–34

(ਸ) ਰੋਮਨ ਜੈਕਬਸਨ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਚਾਰ ਮਾਡਲ
– ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ (ਡਾ.) ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 35–43

(ਹ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਕ: ਨਿਕਟ ਅੰਗ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਾਕਾਤਮਕ ਬਣਤਰਾਂ
– ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 44–52

2. ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਪਰਿਪੇਖ

(ੳ) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ: ਮੈਟਾ ਅਧਿਐਨ
– ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 54–71

(ਅ) ਲੋਕਧਾਰਾ ਸਿਧਾਂਤ: ਮੈਟਾ ਚਿੰਤਨ
– ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 72–104

(ੲ) ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ: ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧ
– ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 105–113

(ਸ) ਮਿਥ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ: ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧ
– ਡਾ. ਪਰਦੀਪ ਕੌਰ 114–126

(ਹ) ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ
– ਪ੍ਰੋ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਦਿੜ੍ਹਬਾ 127–135

3. ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਵਿ ਪਰਿਪੇਖ

(ੳ) ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਬਾਣੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ-ਇੱਕ ਚਿੰਤਨ
– ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ 138–145

(ਅ) ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ
– ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਚਹਿਲ 146–160

(ਸ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਬਿਗਾਨੇ ਕੀਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ: ਨਾਟਕ 'ਸੌਂਤ ਬਿਗਾਨੇ' 138–146
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

(ਹ) ਇੱਕ ਨਾਟਕ – ਇੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ – ਕੁਕਨੁਸ 147–154
- ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

4. ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ : ਅੰਤਰ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵੀ ਸੰਵਾਦ 155

(ੳ) 'ਲੰਘ ਗਏ ਦਰਿਆ' ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੋਕਾਰ 156–180
- ਪ੍ਰੋ. ਤਪਿੰਦਰ ਕੌਰ

(ਅ) ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਅਣਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਾਵਲ 'ਅੱਧ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ' 181–201
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

(ੲ) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਹੋਣੀ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਬਾਤ: ਨਾਵਲ 'ਆਖ਼ਰੀ ਬਾਬੇ' 202–212
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

(ਸ) ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ – ਚੌਥੀ ਕੂਟ 213–222
- ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

(ਹ) ਡਾਇਸਪੋਰਿਕ ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਸਵੈ/ਸੱਚ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ: 'ਕਥਾ ਪਰਵਾਸ' 223–236
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

5. ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ: ਅੰਤਰ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵੀ ਸੰਵਾਦ 237

(ੳ) ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ' ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਅਧਿਐਨ 238–247
- ਪ੍ਰੋ. ਸੋਹਜ ਦੀਪ

(ਅ) ਬਿਰਹਾ ਰੱਬੋਂ ਵੱਡੜਾ: ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ 248–253
- ਕੁਲਦੀਪ 'ਨਿਆਜ਼'

(ੲ) 'ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਹਾਸਲ' ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ: ਅੰਤਰ ਸੰਵਾਦ 254–267
- ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ

(ਸ) ਪਾਸ਼ – ਇਕ ਯੁੱਗ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਕਵੀ 268–286
- ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਚਹਿਲ

(ਹ) ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਰਜਮੀਨ' ਦਾ ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਅਧਿਐਨ 287–298
- ਕੁਲਦੀਪ 'ਨਿਆਜ਼'

3.3.2.1

43

12

509

Punjabi Sahit De Sarokar: Antar Te Antrivi Sanwaad

Chief Editor

© Dr. Sukhwinder Singh Parmar

M.A. (Punjabi, Linguistics, Education) Ph.D., U.G.C. (NET)

 # 157, Surkhav House, Sohian Road, Sangrur-148001

M: 98148-76266

Editor

Prof. Sohaj Deep

M.A. Punjabi (Hons.), M. Phil., U.G.C. (NET)

Patiala

M.: 78142-16726

Kuldeep Niyaz

M.A. Punjabi

Sangrur

M.: 99143-63437

1st Edition - 2021

ISBN-978-81-951879-5-9

Rs. 325/-

Published by

Anhad Publication Sangrur

Street No.1, Above Chawla Bus Office,
Guru Nanak Colony, Sangrur {148001} Punjab.
Mob. 97819-67057, 70877-54822
Email : anhadpublicationsng@gmail.com

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means(electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

2022 3.3.2:1 (44) (53)

21-22

ਨਾਰੀਵਾਦ : ਵਿਭਿੰਨ ਪਰਿਪੇਖ

ਸੰਪਾਦਕ :

ਡਾ. ਨੀਲਮ ਸ਼ਰਮਾ

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਡਾ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ

ਡਾ. ਕਿਰਨਪਾਲ ਕੌਰ

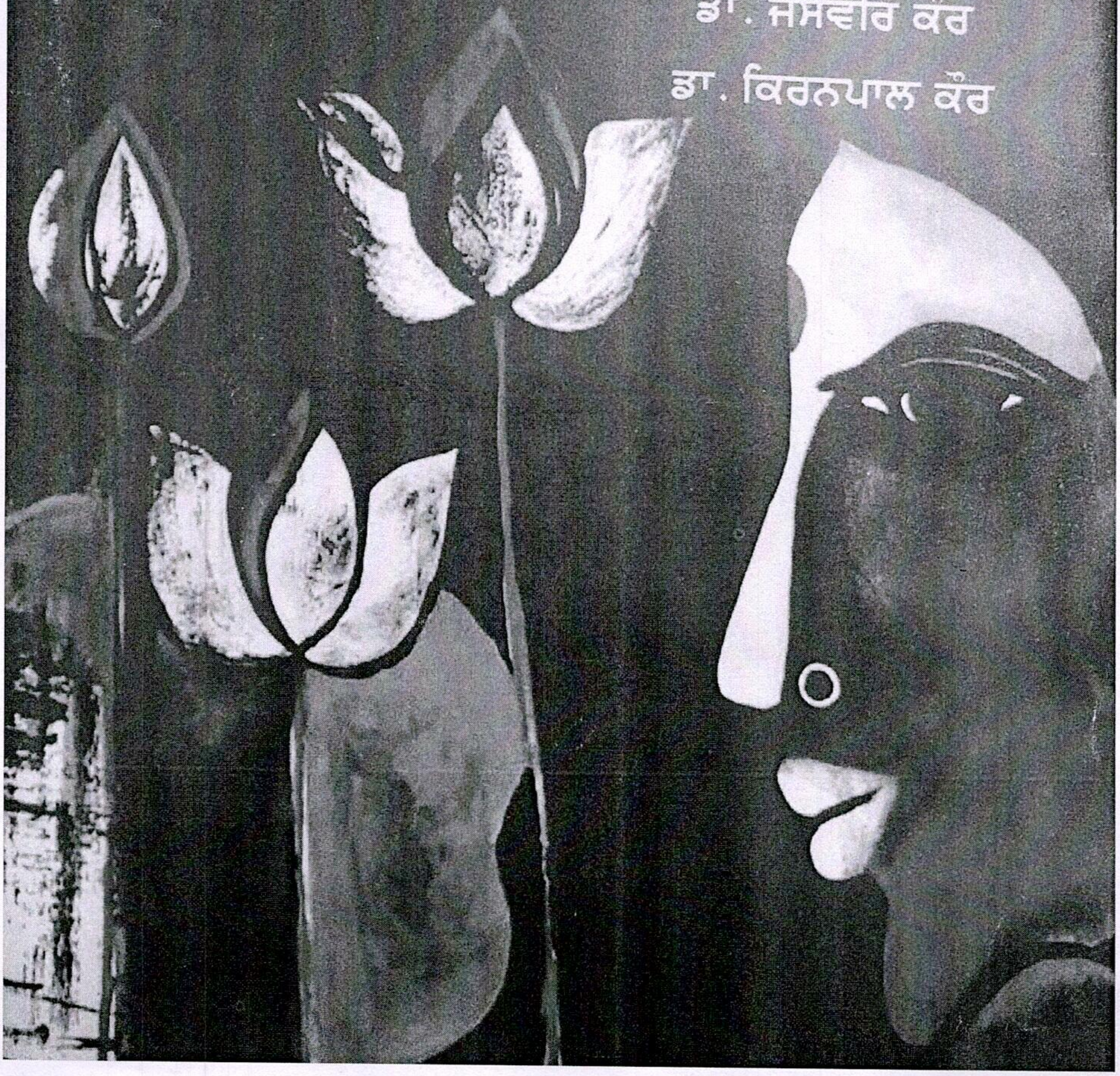

Scanned by CamScanner

ਨਾਰੀਵਾਦ : ਵਿਭਿੰਨ ਪਰਿਪੇਖ

(ਆਲੋਚਨਾ)

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਨੀਲਮ ਸ਼ਰਮਾ
ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਡਾ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ
ਡਾ. ਕਿਰਨਪਾਲ ਕੌਰ

ਪਰਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਜਲੰਧਰ

Scanned by CamScanner

Nariwad : vibhan Parpekh

Editor.
Neelam Sharma
Principal
Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College,
BARNALA-148101
Mob. 98144-72782
Dr. Jaswinder Kaur
Dr. Jasvir Kaur
Dr. Kiran Kaur
Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College,
BARNALA-148101

•

ISBN : 978-93-83716-54-8

© Author

2022

Price Rs. 400/-

ਪਰਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
Parwaz Parkashan
Vill. Dharampur, P.O. Khambra
Distt.Jalandhar-144026,Punjab. Ph. 94170-64350
e-mail:parwazparkashan@gmail.com
Web:www.parwazparkashan.com

Printed at: White Cross Printers, Jal.

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above. No part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

Scanned by CamScanner

ਸਮਰਪਣ

ਅਣਜੰਮੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ

Scanned by CamScanner

55
46

ਤਰਤੀਬ

1. ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ : ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ 1960 ਤੋਂ 1990 ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ- ਡਾ. ਨੀਲਮ ਸ਼ਰਮਾ 13
2. ਨਾਰੀਵਾਦ - ਡਾ. ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ 20
3. ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ- ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ 24
4. ਨਾਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ - ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ 32
5. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਦੇ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ ਵਿਚਲਾ ਨਾਰੀਵਾਦ - ਡਾ. ਤਰਸਪਾਲ ਕੌਰ 44
6. ਸਮਕਾਲੀ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ: ਨਾਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਸਲਾ- ਡਾ. ਸੁਨੀਤਾ ਸ਼ਰਮਾ 51
7. ਸਮਕਾਲੀ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਬਿੰਬਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਚਿੰਤਨ- ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ 58
8. ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ: ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰ - ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 73
9. ਅਜੋਕਾ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ ਤੇ ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ- ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ 81
10. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚੇਤਨਾ - ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ 87
11. ਸੁਖਪਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਛਮਣ ਰੇਖਾ (ਨਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ) - ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਡਵਾ 95
12. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਾਵਿ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ - ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ 98
13. ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਸੰਵੇਦਨਾਂ - ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ 103
14. ਔਰਤ ਮਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਲੋਕ ਕਾਵਿ : ਸੁਹਾਗ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ - ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 112
15. ਨਾਰੀ ਮਨ ਦਾ ਵੇਗਮਈ ਪ੍ਰਗਟਾਅ: ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਗੀਤ - ਡਾ. ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ 117
16. ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦ- ਵੀਰਪਾਲ ਕੌਰ 122
17. ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ - ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 128
18. ਔਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਜਨਾਨੀ ਪੌਦ' ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ - ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਦਰਾਨਾ 141
19. ਸਰਘੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਔਰਤ:ਇਕ ਅਧਿਐਨ (ਹੋਲੀਡੇ ਵਾਈਫ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ)

Scanned by CamScanner

- ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ (ਮੱਲ੍ਹ ਮਾਜਰਾ) 145
20. ਰਸ਼ਪਿੰਦਰ ਰਸ਼ਿਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਉੱਧੜੀ ਹੋਈ ਗੁੱਡੀ' ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰ : ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ - ਡਾ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ 155
21. ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ
- ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 160
22. ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਰੋਕਾਰ
- ਰਾਜਬਿੰਦਰ ਕੌਰ 167
23. 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਨਾਰੀਵਾਦ
(ਅਜਮੇਰ ਔਲਖ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਅਵੇਸਲੇ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਨਾਇਕਾ' ਤੇ ਆਧਾਰਤ)
- ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 177
24. ਔਰਤ ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ (21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ) - ਸੀਮਾ ਗੌੜ 184
25. ਔਰਤ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸ਼ਾ - ਡਾ. ਸਿਮਰਜੀਤ ਕੌਰ 190
26. ਦਲਿਤ ਨਾਰੀ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ - ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ 195
27. ਜਤਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਦਾ ਨਾਟਕ 'ਕੂੜੇਦਾਨ ਦੀ ਜਾਈ': ਨਾਰੀ ਸਰੋਕਾਰ
- ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ 201
28. ਔਰਤ ਦੀ ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ
(ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ) - ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 206
29. ਨਾਰੀਵਾਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ- ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 210
30. ਔਰਤ : ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ 'ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਬੇਗਮ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ
- ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 214
31. ਵੀਨਾ ਵਰਮਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਮੈਂ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ' ਵਿਚ ਨਾਰੀ
- ਪਰਮਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 219
32. ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ: ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ- ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 226
33. ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਮੋਸ਼ ਦੇ ਗਲਪ ਵਿਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਰੋਕਾਰ
- ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ 232
34. ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ ਨਾਰੀਵਾਦੀ-ਸੰਵੇਦਨਾ
(ਸੰਦਰਭ 'ਵਕਤ ਬੀਤਿਆ ਨਹੀਂ')- ਡਾ. ਦਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 240
35. ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ ਦੇ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
('ਇੰਦਰਜਲ' ਅਤੇ ਰੇਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ)
- ਡਾ. ਕਿਰਨਪਾਲ ਕੌਰ 245
36. ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਂਦੀ
37. ਔਰਤ ਦੀ ਮਨੋਦਸ਼ਾ 'ਮੋਹ ਮਾਇਆ'- ਡਾ. ਰਮਿੰਦਰ ਪਾਲ ਕੌਰ 252
38. ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ- ਬਿਮਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ 259

Scanned by CamScanner

ਖੇਡ ਪੁਲਾਂਘਾਂ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਡ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਸੁਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (ਮੁੰਡੇ) ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਬੀ.ਏ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਬਾਕਸਿੰਗ ਖੇਡੀ। ਮੁੜ ਉਹ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਡੀ.ਪੀ.ਐਡ , ਐਮ.ਪੀ. ਐਡ ਅਤੇ ਐਮ.ਫਿਲ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1993 ਵਿਚ ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਲੈਕਚਰਾਰ ਜਾ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਉਹ 1996 ਵਿਚ ਪੀ.ਪੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਰਾਹੀਂ ਪੱਕਾ ਲੈਕਚਰਾਰ ਸਿਲੈਕਟ ਹੋ ਕੇ ਨਹਿਰੂ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਬਦਲੀ ਉਪਰੰਤ ਸਰਕਾਰੀ ਰਣਬੀਰ ਕਾਲਜ, ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਖੇ ਬਤੌਰ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਬੀ.ਏ. ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਲੇਬਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਸਿਹਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ, ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਆਫ਼ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬੀਏ ਭਾਗ-3 ਲਿਖਕੇ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ "ਖੇਡ ਪੁਲਾਂਘਾਂ" ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਰਥਕ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗਾ।

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜਰਖੜ
ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ

ISBN

"The ideas of the ruling class are in every epoch the ruling ideas, i.e. the class which is the ruling material force of society, is at the same time its ruling intellectual force. The class which has the means of material production at its disposal, has control at the same time over the means of mental production, so that thereby, generally speaking, the ideas of those who lack the means of mental production are subject to it. The ruling ideas are nothing more than the ideal expression of the dominant material relationships, the dominant material relationships grasped as ideas."

-Karl Marx

ISBN-978-81-951879-4-2

9 788195 187942

120.00/-

Human Nature and English Literature: Marxian Perspective

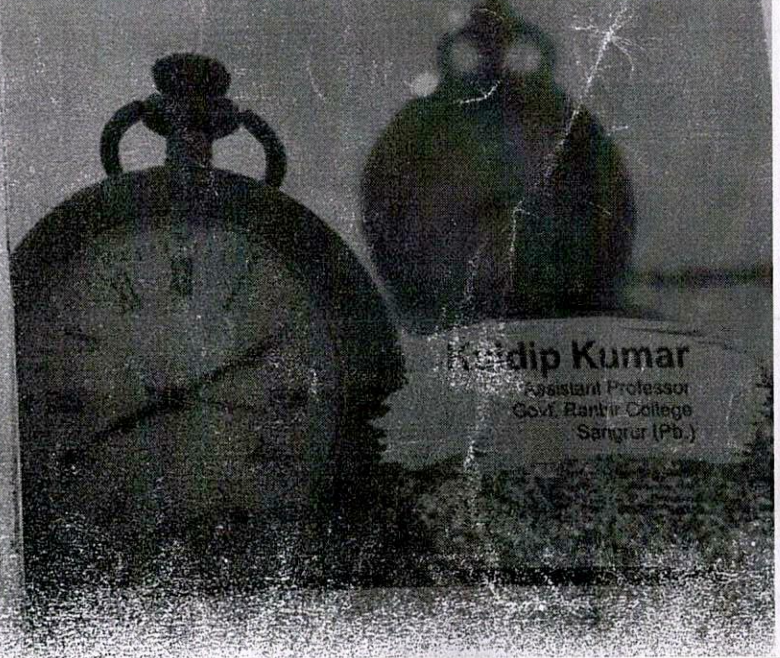

Kuldip Kumar
Assistant Professor
Govt. Ranbir College
Sangrur (Pb.)

"Men make their own history, but they do not make it as they please; they do not make it under self-selected circumstances, but under circumstances existing already, given and transmitted from the past. The tradition of all dead generations weighs like a nightmare on the brains of the living. And just as they seem to be occupied with revolutionizing themselves and things, creating something that did not exist before, precisely in such epochs of revolutionary crisis they anxiously conjure up the spirits of the past to their service, borrowing from them names, battle slogans, and costumes in order to present this new scene in world history in time-honored disguise and borrowed language."

Karl Marx

2-4-23

ISBN-978-81-951879-3-5

9 788195 187935

120.00/-

Echoes of Marx in English Literature

Kuldip Kumar
Assistant Professor
Govt. Ranbir College
Sangrur (Pb.)

(51) (60)

2023

2022-2023

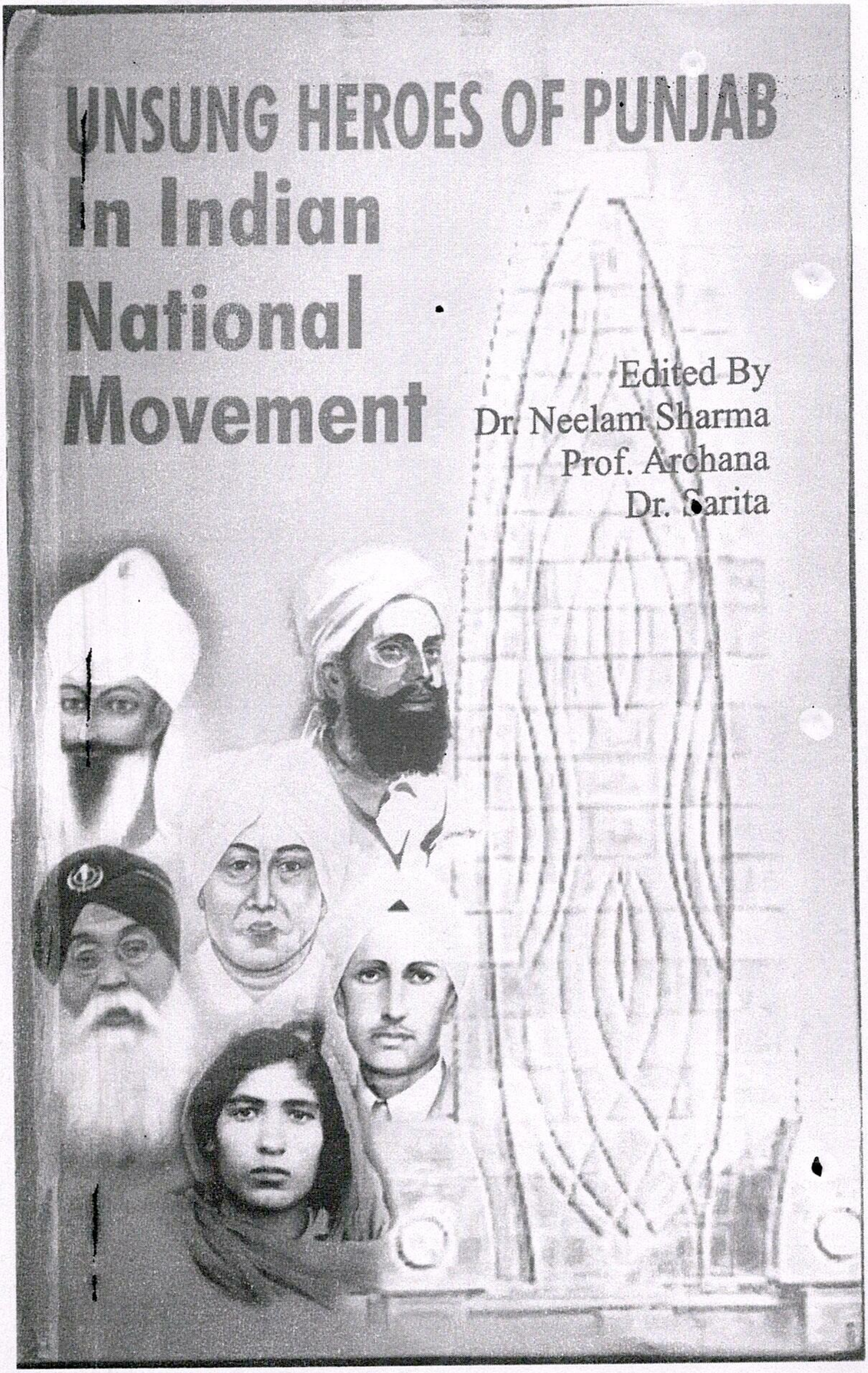

52 61

Unsung Heroes of Punjab In Indian National Movement

Edited By

Dr. (Mrs) Neelam Sharma

Principal

Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College, BARNALA-148101

Mob. 98144-72782

Prof. Archana

Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College, BARNALA-148101

Mob. 98150-35711

Dr. Sarita

Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College, BARNALA-148101

Mob. 98144-72782

•

ISBN : 978-93-83716-55-5

© Author

2023

Price Rs. 600/-

ਪਰਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

Parwaz Parkashan

Vill. Dharampur, P.O. Khambra

Distt.Jalandhar-144026,Punjab. Ph. 94170-64350

e-mail:parwazparkashan@gmail.com

Web:www.parwazparkashan.com

Printed at: White Cross Printers, Jal.

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above. No part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

53 60

Contents

1. Revolutionary Challenge to the British Colonial Rule in the Punjab -Dr. Amarjit Singh 9
2. Indian Women 'The Unsung Heroes of Indian Freedom Struggle' - Dr. Gurkiran Kaur Grewal 19
3. Hazara Singh: Unsung Hero of the Indian National Movement - Dr (Mrs) Neelam Sharma 24
4. DOABA: A LAND OF BABBARS IN PUNJAB -Dr. Rajesh Chander 29
5. PRAJA MANDAL MOVEMENT IN FARIDKOT RIYASAT - Prof. Archna Dr. Gurkirinjit Kaur Garwal (Reserch Guide) 41
6. Unsung Heroes of National Movement from marginalized Community - Dr. Sarita Gondwal 57
7. Martial Law and the 'Reign of Terror' in Punjab: Lahore 1919 - Dr. Navdip Kaur 71
8. The Fearless Doaba Women : Case Study of role of Kanya Maha Vidyalaya in Freedom Struggle - Dr.Monica Sharma 83
9. JALLIANWALA BAGH TRAGEDY- Dr. Michael Khindo 99
10. BABA RAM SINGH KUKA : THE FOUNTAINHEAD OF NAMDHARI MOVEMENT- Dr. Narinder Kaur 104
11. Role of Gurudwara Reforms Movement of Punjab in freedom struggle of India - Dr sukhjit kaur 111
12. Historical significance of Jaito Morcha and contribution to Gurdwara Reform Act -Dr. Harjinder Kaur 129
13. A CURSED VOYAGE: KOMAGATA MARU - Dr.Gulshandeep 135
14. INDIA'S WOMEN : UNSUNG HEROS OF FREEDOM STRUGGLE - Dr. Shally Rani 144
15. Kirti Kisan Party: Origin and Development- Dr. Kanwaljit Kaur 153
16. MOTIVATIONAL PARTICIPATION IN NON COOPERATION MOVEMENT IN THE PUNJAB 1920-1922: SARALA DEVI CHAUDHURANI-Dr. Karmjit Kaur 160
17. Contribution of Women in Ghadar Movement with special reference to Bibi Jas Kaur and Bibi Gulab kaur -Dr. Gurmit Kaur 175
18. World War I: Unsung Story of Sikh Soldiers- Dr. Bhupinder Singh 180
19. WOMEN EMPOWERMENT AND THEIR CONTRIBUTION TO INDIAN FREEDOM STRUGGLE: A STUDY- Dr. Rajinder Singh 186

A CURSED VOYAGE: KOMAGATA MARU

- Dr.Gulshandeep

The Komagata maru was a leased ship featured in an exceedingly dramatic challenge to Canada's former follow of excluding immigrants from India. This challenge occurred within the spring and summer of 1914, on the eve of the primary war. It well-tried to be a bitter and tragic expertise for the passengers, 1st in associate degree unsuccessful and eventually physical confrontation with officers, police, and also the military at the Port of Vancouver, so in a verydeadly encounter with police and troops close to cityon the passengers' come to India. The events in Vancouver illustrated the widespread assumption among white Canadians that North American nationwas "a white man's country." the completestory additionally exposed the basic unfairness of British ruleIndia, then the foremost prized colonial possession of a peopleEmpire. it had been mooof for several South Asians of their inferior standing at intervals the Empire. From this attitude, the fallout from the ship was a vital chapter within the history of the independence struggle in India. In 1914–15, the immediate impact was encouraging alittle band of nationalists in associate degree unfruitful armed revolt against British rule. within the long term, the Komagata Maru turned Indian popular opinionagainst a people.

A few thousand South Asians, primarily Punjabi men from India's north, had migrated to British Columbiain the twentieth century. The employees found workwages that were terribly high by Indian standards, and that they sent home letters encouraging their fellow voters to follow. though their initial numbers were little, they attracted vast amounts of negative Canadian prompted by cultural and racial prejudice and labor fears of economic competition. Anti-Asian lobbies in North American nation was already ferociously critical Chinese and Japanese immigration, and that they mounted a livelycampaign against Punjabis and alternative South Asians. Consequently, North American nationstopped immigration from India in 1908, and also theu.

Azadi Lehar De Angoule Nayak

(Punjabi)

Editor.
Dr. Neelam Sharma
Principal
Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College,
BARNALA-148101
Mob. 98144-72782
Prof. Archana
Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College,
BARNALA-148101
Dr. Sarita
Shri Lal Bahadur Shastri Arya Mahila College,
BARNALA-148101

•

ISBN : 978-93-83716-56-2

© Author

2023

Price Rs. 400/-

Parwaz Parkashan
Vill. Dharampur, P.O. Khambra
Distt.Jalandhar-144026,Punjab. Ph. 94170-64350
e-mail:parwazparkashan@gmail.com
ਪਰਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ Web:www.parwazparkashan.com

Printed at: White Cross Printers, Jal.

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above. No part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਤਰਤੀਬ

ਭੂਮਿਕਾ 7
1. ਕਾਮਾਗਾਟਾਮਾਰੂ ਦਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ / ਪਰਦੀਪ ਕੌਰ 9
2. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫੱਗੂਵਾਲੀਆ ਦਾ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼/ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ / ਹਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 16
3. ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਦੇਣ: ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਸਾਕੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ/ ਡਾ. ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ 31
4. ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਗੁਮਨਾਮ ਨਾਇਕ/ ਡਾ. ਸੁਦਾ ਗਾਂਧੀ 39
5. ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਦੇਣ/ ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ 45
6. ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ: ਦਾ ਇਕ ਪੁਨਰ ਮੁਲਾਂਕਣ/ ਭਗਵਾਨ ਕੌਰ 51
7. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ/ ਪ੍ਰੋ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ 56
8. ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਜੁਝਾਰੂ ਧੀ : ਬੀਬੀ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ/ ਅਜਮੀਤ ਕੌਰ (ਡਾ) 60
9. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ/ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਬਰਾੜ 63
10. ਜਲ੍ਹਿਆ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ/ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 70
11. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਾਈ ਭਾਗੋ : ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ/ ਡਾ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ 75
12. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ-ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ / ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ 79
13. ਖ਼ਿਲਾਫਤ ਅੰਦੋਲਨ/ ਸੀਮਾ ਰਾਣੀ 85
14. ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ : ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਹਿਲੂ / ਡਾ. ਪ੍ਰਿਆ ਰਾਣੀ 90
15. ਇਨਕਲਾਬੀ ਯੋਧਾ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਹਰੀ ਰਾਜਗੁਰੂ/ ਡਾ. ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰਬਾ 95
16. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀਰਪਾਲ ਕੌਰ / ਡਾ. ਗੁਰਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ 99
17. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ: ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ/ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ 106
18. ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ: ਇਸਤਰੀ ਪਾਤਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ/ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ 115
19. ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ/ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ 121
20. ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ: ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲ/ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 125